

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023 (VNS 2/2019 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 11.11.2019.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 8/2019 vp
- lakivaliokunta LaVL 5/2019 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 5/2019 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 5/2019 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 3/2019 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 3/2019 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 4/2019 vp
- talousvaliokunta TaVL 6/2019 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 2/2019 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 3/2019 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 2/2019 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 6/2019 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valtiovarainministeri Mika Lintilä, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, budjettipäällikkö Sami Yläoutinen, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Mikko Spolander, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Terhi Järvikare, valtiovarainministeriö
- yksikön päällikkö, finanssineuvos Tanja Rantanen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Tero Tyni, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Jukka Mattila, valtiovarainministeriö
- alivaltiosihteeri Pekka Puustinen, ulkoministeriö
- talousjohtaja Risto Hakoila, ulkoministeriö

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

- talous- ja suunnittelujohtaja Kati Korpi, sisäministeriö
- työministeri Timo Harakka, työ- ja elinkeinoministeriö
- työmarkkinaneuvos Kimmo Ruth, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja, Suomen Pankki
- johtaja Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- pääsihteeri Seppo Orjasniemi, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- tutkimusjohtaja Essi Eerola, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- ennustepäällikkö Janne Huovari, Pellervon taloustutkimus PTT
- toimitusjohtaja Aki Kangasharju, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- johtaja, alueet ja yhdyskunnat Jarkko Huovinen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja, kuntatalous Ilari Soosalu, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Pasi Sorjonen, Akava ry
- ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry
- pääekonomisti Mikael Kirkko-Jaakkola, Veronmaksajain Keskusliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Keskuskauppakamari
- Palkansaajien tutkimuslaitos
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Sivistys- ja tiedejaosto on kuullut:

- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tapio Kosunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö

Maatalousjaosto on kuullut:

- valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Heikki Piiparinen, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimuspäällikkö Juha Lappalainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Liikennejaosto on kuullut:

- kansliapäällikkö Harri Pursiainen, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Jyrki Tanskanen, liikenne- ja viestintäministeriö

Työ- ja elinkeinojaosto on kuullut:

- talousjohtaja Mika Niemelä, työ- ja elinkeinoministeriö
- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Niina Suutarinen, valtiovarainministeriö

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Kunta- ja terveysjaosto on kuullut:

- erityisasiantuntija Niina Huotari, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Jenni Jaakkola, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Lind, sosiaali- ja terveysministeriö

Asunto- ja ympäristöjaosto on kuullut:

- talouspäällikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- suunnittelupäällikkö Kimmo Huovinen, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy valtiontaloutta, kuntataloutta sekä työeläkelaitoksia ja muita sosiaaliturvarahastoja koskevat linjaukset vuosille 2020—2023. Se sisältää samalla Suomen vakaushjelman sekä vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta. Kuntatalouden osiota täydentää vielä erikseen laadittu kuntatalousohjelma, jonka painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien ja valtion toimenpiteiden tarkastelussa.

Valtiovarainvaliokunta on käsitellyt selontekoa lähinnä julkisen talouden yleisen kuvan ja talouden näkymien kannalta, kun taas mietinnön liitteenä olevien muiden erikoisvaliokuntien lausunnoissa nostetaan esille hallinnonalakohtaisia kysymyksiä.

Talouden kehitys ja kasvunäkymät

Suomen talouskasvu hidastuu selvästi vuonna 2016 alkaneen nousukauden jälkeen. Julkisen talouden suunnitelman pohjana olevan valtiovarainministeriön arvion mukaan bruttokansantuote kasvaa 1,5 prosenttia vuonna 2019 ja 1,0 prosenttia vuonna 2020 ja hidastuu edelleen suunnittelukauden loppua kohden 0,7 prosenttiin vuonna 2023. Kotimaisen kysynnän on kuitenkin arvioitu pysyvän vakaana ja ylläpitävän talouskasvua. Myös taloudellisten tutkimuslaitosten esittämät arviot ovat samansuuntaisia.

Julkisen talouden alijäämän arvioidaan kasvavan vuonna 2019 ja kehityksen ennustetaan jatkuvan koko kehyskauden siten, että alijäämä kasvaa suunnittelukauden aikana noin 3,7 mrd. euroon. Velkasuhde laskee vuonna 2018 alle EU:n asettaman 60 prosentin velkakriteerin, mutta sen arvioidaan kääntyvän kasvuun vuonna 2021 ja ylittävän 60 prosentin rajan vuonna 2022.

Valtionhallinto oli vuonna 2018 julkisen talouden sektoreista alijäämäisin. Alijäämä tosin supistuu vielä vuonna 2019, mutta se alkaa kasvaa jälleen vuonna 2020. Valtion budjettitalouden menojen arvioidaan nousevan 57,6 mrd. eurosta 59,2 mrd. euroon suunnittelukauden aikana. Valtion menoja kasvattavat hallituksen pysyvät ja väliaikaiset menolisäykset, mutta toisaalta hallituksen kaavailemat veronkorotukset vaimentavat niiden vaikutusta tasapainoon.

Valiokunta on huolissaan siitä, että valtionhallinnon lisäksi myös paikallishallinto on jäämässä sille asetetuista nimellisistä rahoitusasematavoitteista. Molempien sektoreiden alijäämä on en-

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

nusteen mukaan suunnittelukauden lopulla prosentin tuntumassa suhteessa bruttokansantuotteen, kun EU-tavoitteiden mukaan suhdeluku saisi olla korkeintaan 0,5 prosenttia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että alhaisen korkotason vaikutus Suomen julkisyhteisöjen rahoitusasemaan on ollut kaiken kaikkiaan alijäämää suurentava. Julkistalouteen luettavien työeläkekassojen saamat korkotulot ovat alentuneet siten, että niiden vaikutus on ollut suurempi kuin korkomenojen alentumisen. Työeläkelaitosten rahoitusasema pysyy tästä huolimatta edelleen ylijäämäisenä, mutta sille asetettu tavoite 1 prosentin ylijäämästä alittuu ja ylijäämä asetettu 0,6 prosenttiin vuosina 2021—2023. Muut sosiaaliturvarahastot saavuttavat niille asetetut tavoitteet ja ovat tasapainossa keskipitkällä aikavälillä.

Valtiovarainministeriö arvioi, että suotuisasta suhdannetilanteesta huolimatta julkisessa taloudessa on edelleen mittava kestävyysvaje eli pitkällä aikavälillä julkisen talouden tulot eivät riitä menojen katteeksi. Kestävyysvajearvio on luonteeltaan painelaskelma, jonka arviointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta vaikeasti ennakoitavan talous- ja väestökehityksen vuoksi. Tämän arvion mukaan kestävyysvaje on runsas 4,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteen, eikä nykyinen kokonaisveroaste riitä kattamaan niitä menoja, joita mm. väestön ikääntymisestä sekä terveys- ja hoitomenojen kasvusta aiheutuu. Samaan aikaan supistuu myös työikäinen väestö, joka veroilla rahoittaa hyvinvointipalvelut ja sosiaaliturvan.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että julkisen talouden suunnitelman perusteella on riskinä, että Suomi rikkoisi vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevää osaa vuonna 2020. Tämä aiheutuu osittain siitä, että pysyvät menolisäykset sekä tulevaisuusinvestoinnit toteutetaan etupainotteisesti, kun taas niihin liittyvät rahoitusratkaisut (mm. omaisuuden myyntitulot ja verotoimet) ajoittuvat pääosin myöhempimpiin vuosiin. Valtiovarainministeriön arvion mukaan Suomi noudattaa kuitenkin laajasti ottaen rakenteellista jäämää koskevaa pilaria, eikä poikkeama ennaltaehkäisevän osan vaatimuksista muodostu merkittäväksi. Arvioon liittyy kuitenkin epävarmuuksia, joten merkittävän poikkeaman muodostumista ei voida kokonaan sulkea pois.

Talousoikeuden kehittämiseen kohdistuvat riskit ja epävarmuus ovat kaiken kaikkiaan kasvaneet. Tämän lisäksi lähivuosien talouspolitiikan suunnittelua varjostavat myös ennusteet kansainvälisen talouden, erityisesti euroalueen ja muiden kehittyvien talouksien kasvun hidastumisesta.

Valiokunta korostaa, että hidastuva talouskasvu ja talouden rakenteelliset ongelmat edellyttävät hallitukselta aktiivista talous- ja työllisyyspolitiikkaa. Jotta tasapainotavoite saavutetaan, on myös toimeenpantava rakenteellisia uudistuksia, joista tärkeimpiin kuuluu edelleen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen. Sen valmisteluun hallituksen linjaukset antavat hyvät lähtökohdat. Keskeistä on myös parantaa talouden kasvuedellytyksiä vauhdittamalla osaamista ja innovaatioita luovia investointeja, kuten panostamalla tutkimus- ja tuotekehitykseen, osaamiseen sekä nuorten koulutusasteen nostamiseen. Samalla on myös huolehdittava riittävästä talouden puskureista, jotta julkinen velka ei aiheuta ongelmia seuraavien taantumien aikana.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Hallituksen asettamat tavoitteet

Pääministeri Rinteen hallituksen ohjelman talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta. Hallituskauden keskeiset talouspolitiikan tavoitteet ovat:

- työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin ja työllisten määrä vahvistuu vähintään 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä
- normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023
- eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienenevät
- Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä.

Valiokunta katsoo tavoitteenasettelun olevan selkeä ja pitää tärkeänä, että hallitus tavoittelee julkisen talouden tasapainoa vuoden 2023 loppuun mennessä. Tavoite on kiinteässä ajallisessa yhteydessä työllisyysasteen kanssa. Siihen liittyvä varauma on myös tuotu avoimesti esiin, eikä tavoitteenasettelua tarvitse muokata kesken vaalikauden. Mikäli kansainvälinen taloustilanne osoittautuu hyvin heikoksi, tasapainotavoitteen voimassa pitäminen voisi aiheuttaa perusteetonta suhdanteita vahvistavaa finanssipolitiikkaa.

Valiokunta painottaa, että hallitusohjelman tavoitteet eriarvoisuuden vähentämisestä ja tuloerojen pienentämisestä ovat välttämättömiä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Näiden tavoitteiden, kuten myös hiilineutraaliutta koskevan tavoitteen, saavuttamista ja vaikutussuhdetta julkiseen talouteen on kuitenkin hieman vaikeampi arvioida kuin edellä mainittujen kahden muun tavoitteen.

Finanssipolitiikan linja

Hallitus lisää pysyviä julkisen talouden menoja noin 1,4 mrd. eurolla vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Panostuksia kohdennetaan mm. sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveystalouteen, varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen sekä ympäristönsuojeluun ja ilmastopoliittisiin toimiin. Suuri osa menolisäyksistä toteutetaan jo vuonna 2020.

Pysyvät menolisäykset katetaan pääosin päätösperusteisin pysyvin lisätuloin ja uudelleen kohdennuksin, minkä lisäksi rahoitusohjaa vahvistetaan verotuksen kautta noin 0,7 mrd. eurolla. Verotusta koskevilla ratkaisuilla pyritään edistämään myös ilmastotavoitteita. Hallitus tiivistää veropohjaa ja korottaa välillisiä veroja, myös energian, tupakan, alkoholin ja virvoitusjuomien verotusta kiristetään. Välillisiin veroihin kohdistuvat muutokset kompensoidaan pieni- ja keskituloisille keventämällä ansiotuloverotusta ja korottamalla sosiaaliturvaa vuonna 2020.

Valiokunta toteaa, että päätetyt menolisäykset ovat suunnittelukaudella etupainotteisia suhteessa siihen, kuinka verotuloja lisäävät veroperustemuutokset kasvattavat tuloarvioita. Tasapainotavoitteen saavuttaminen edellyttää siten tehokkaita toimia työllisyyden ja tuottavuuden parantamiseksi jo päätettyjen meno- ja tulomuutosten lisäksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Pysyvien menomuutosten lisäksi hallitus toteuttaa vaalikauden aikana kertaluonteisen enintään 3 mrd. euron tulevaisuusinvestointiohjelman, jonka puitteissa on jo päätetty 1,4 mrd. euron kertaluonteisista investoinneista ja yhteiskunnallisesti tärkeistä kokeiluista vuosina 2020—2022. Ohjelma rahoitetaan pääosin omaisuuden myyntituloilla siten, että se ei johda lisävelkaantumiseen vuonna 2023. Lisäksi tulevaisuusinvestointeihin kohdennetaan valtion asuntorahastosta yhteensä 200 milj. euroa vuosina 2020—2022. Ohjelman loppuosan rahoituksesta on tehty vuosille 2021—2022 kehysvaraus, jonka käytöstä päätetään vuoden 2020 budjettiriihessä.

Valiokunta pitää näitä panostuksia perusteltuina ja korostaa, että ne antavat mahdollisuuden merkittäviin investointeihin, jotka lisäävät talouden potentiaalia tai edistävät merkittävien yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tarpeellisia ovat toimet, jotka kohdistuvat liikenneverkon, asumisen ja elinvoimaisen Suomen kehittämiseen sekä hiilineutraaliuteen liittyvien tavoitteiden saavuttamiseen.

Valiokunta toteaa, että hallituksen finanssipolitiikan arvioidaan olevan suunnittelukaudella hie-man elvyttävää, mikä on perusteltua mm. kasvun hidastumisen ja kansainvälisen toimintaympäristön epävarmuuden vuoksi.

Valiokunta pitää myös tarkoituksenmukaisena, että hallitus ottaa käyttöön uuden mekanismin, joka antaa mahdollisuuden lisätä kertaluonteisia menoja enintään 1 mrd. eurolla ennalta määritellyn poikkeuksellisen vakavan suhdannetaantumien tilanteessa. Näin voidaan kehysäännön estämättä reagoida talouden taantumaa ja käynnistää nopeasti taloutta elvyttäviä toimenpiteitä. Mekanismin toimivuutta voidaan kuitenkin kattavasti arvioida vasta sen jälkeen, kun sitä on käytetty.

Työllisyyden parantaminen

Hallitusohjelman tulopohjan keskeinen yksittäinen elementti on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin. Tämän tavoitteen saavuttaminen on välttämätöntä, jotta julkisen talouden tasapainoa koskeva tavoite saavutetaan ja julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023.

Kevään 2019 ennusteeseen verrattuna työllisten määrän tulee kasvaa laskennallisesti noin 60 000 henkilöllä vuoteen 2023 mennessä, sillä ilman lisätoimia työllisyysasteen arvioidaan jäävän 73 prosenttiin.

Hallitus on käynnistänyt laajamittaisen valmistelutyön, jonka tavoitteena on kevääseen 2020 mennessä laatia ehdotukset niistä toimenpiteistä, joilla työllisten määrä kasvaa 30 000:lla. Asiaa valmistellaan parhaillaan kolmikantaisissa työryhmissä, joiden ehdotusten pohjalta hallitus tekee lopulliset linjaukset budjettiriihessä syksyllä 2020.

Valiokunta painottaa toimien monipuolisuutta, sillä mikään yksittäinen uudistus ei kohenna työllisyyttä riittävästi, vaan tarvitaan useita samaan suuntaan vaikuttavia toimenpiteitä. On parannettava mm. työvoimapolitiikan palvelurakennetta, edistettävä työkykyä ja työperäistä maahanmuuttoa ja lievennettävä kohtaanto-ongelmaa. Myös työvoimapalveluiden resursseista on huolehdittava, sillä moni työtön työnhakija tarvitsee laadukasta, henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että työllisyyspotentiaalia on useissa väestöryhmissä, eniten 55 vuotta täyttäneiden ryhmässä. Saadun selvityksen mukaan työllisiä olisi jopa 87 000 enemmän, jos pelkästään 55—64-vuotiaiden työllisyysaste olisi sama kuin Ruotsissa (78 %). Toimenpiteitä tarvitaan erityisesti niiden nuorten työllistämiseksi, jotka ovat kokonaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella, kuten myös osatyökykyisten ja jo maassa olevien maahanmuuttajien työllistämiseksi.

Valiokunta korostaa osaamista parantavia toimia, sillä väestön koulutustaso ei ole enää noussut ja se on jo jäänyt jälkeen monista muista maista. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudessa kasvu on pysähtynyt vuoteen 2008 ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on pudonnut 10 vuodessa kahdella prosenttiyksiköllä 37 prosenttiin. Huolestuttavaa on myös, että parhaassa työssä (25—54 v) olevista suomalaisista lähes 200 000 henkilöllä ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, mikä heikentää työllistymismahdollisuuksia.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty työllisyyspaketin kustannuksiin suhteessa työllisyysvaikutuksiin. Erityisesti palkkatuen käyttämiseen liittyy epävarmuustekijöitä. Tutkimusten mukaan yksityisellä sektorilla palkkatuki lisää työllisyyttä ja ansiotuloja, vaikka sen vaikutukset tuen päätyttyä ovatkin pieniä. Julkisen ja kolmannen sektorin palkkatuet eivät puolestaan näyttäisi lisäävän pysyvää työllistymistä. Saadun selvityksen mukaan palkkatuen kustannushyötyvaikutuksia ei ole kuitenkaan kaikilta osin tutkittu, ei esimerkiksi sen syrjäytymistä ehkäiseviä vaikutuksia.

Valiokunta painottaa valmisteilla olevien toimien merkitystä ja toteaa, että suhdanteen heikentyminen edellyttää entistä määrätietoisempia toimia, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan. On myös hallitusohjelman mukaisesti kiinnitettävä erityistä huomiota toimenpiteiden kustannustehokkuuteen, vaikuttavuuteen sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Tässä yhteydessä on myös perusteltua kehittää tutkimusta, jolla selvitetään työllisyystoimenpiteiden vaikuttavuutta.

T&K-menot

Valiokunta korostaa tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden merkitystä ja pitää tärkeänä hallituksen tavoitetta nostaa T&K-menojen bkt-osuus 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat laskeneet vuodesta 2009 lähtien, jolloin niiden osuus bkt:sta oli 3,75 prosenttia. Vuonna 2018 vastaava luku oli enää 2,74 prosenttia. Onkin tärkeää, että valtion T&K-menot kääntyvät ensi vuonna kasvuun, kun mm. korkeakoulujen ja Business Finland Oy:n rahoitusta lisätään. Asetetun tavoitteen (4 %) saavuttaminen edellyttää kuitenkin vielä merkittäviä niin julkisia kuin yksityisiä lisäpanostuksia.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitusohjelmaan sisältyvästä 4 prosentin T&K-tavoitteesta pidetään johdonmukaisesti kiinni myös seuraavissa julkisen talouden suunnitelmissa, sillä osaaminen ja korkeatasoinen T&K-toiminta on Suomen menestymisen ja kansainvälisen kilpailukyvn välttämätön edellytys.

Hiilineutraali Suomi

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että Suomi on hiilineutraali vuonna 2035. Tämä toteutetaan nopeuttamalla päästövähennystoimia ja vahvistamalla hiilinieluja. Hallitus on myös sitoutunut uu-

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

distamaan Euroopan unionin ja Suomen ilmastopolitiikkaa siten, että teemme oman osuutemme maailman keskilämpötilan nousun rajoittamiseksi 1,5 asteeseen.

Julkisen talouden suunnitelmassa hiilineutraalisuuteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 2 mrd. eurolla vuonna 2020 ja panostus alenee 1,7 mrd. euroon vuonna 2023. Rahoitus painottuu kehyskauden alkupuolelle johtuen lähinnä määräaikaisten tulevaisuusinvestointien päättymisestä vuonna 2022. Menolisäyksillä edistetään ympäristön ja luonnon hyvinvointia sekä luonnon monimuotoisuutta. Päästöjä pyritään vähentämään mm. tukemalla uusiutuvaa energiaa ja joukkoliikennettä.

Valiokunta toteaa, että asetetut tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja niiden saavuttaminen edellyttää mittavia muutoksia ihmisten kulutus- ja liikkumistottumuksiin. Tarvitaan poikkihallinnollisia, useille eri hallinnonaloille kuuluvia toimia ja erityisesti uusia kierto- ja biotaloutta edistäviä ratkaisuja. Keskeistä on myös varmistua näiden toimenpiteiden johdonmukaisuudesta ja yhteensopivuudesta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että toteutettavien toimien vaikuttavuutta seurataan läpi vaalikauden osana julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvää kestävä kehityksen osiota. Samalla tulee kehittää arvioinnissa käytettäviä mittareita. Valiokunta jakaa hallituksen käsityksen siitä, että kunnianhimoinen, johdonmukainen ja ennakoiva ilmastopolitiikka luo myös vakaan investointiympäristön, mikä on mahdollisuus suomalaisille yrityksille ja työllisyydelle.

Kuntatalous

Kuntatalouden tila on huonontunut nopeasti. Jo vuonna 2018 paikallishallinnon rahoitusasema oli kansantalouden tilinpidon tietojen mukaan 0,9 prosenttia alijäämäinen suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vuosikate oli tuolloin negatiivinen 43 kunnassa, kun edellisvuonna (2017) tällaisia kuntia oli vain neljä. Tilikauden tulos oli negatiivinen yhteensä 200 kunnalla vuonna 2018. Kuntakonsernien yhteenlaskettu vuosikate heikkeni lähes 1,2 mrd. eurolla edellisvuoteen verrattuna ja vuosikate oli negatiivinen 13 konsernilla, kun vuotta aikaisemmin se oli positiivinen kaikilla kuntakonserneilla.

Paikallishallinnon alijäämä syvenee edelleen kuluvana vuonna. Tämä aiheutuu mm. aiemmin tehdyistä valtionosuuksien leikkauksista, minkä lisäksi kuntien menojen kasvu on ollut alkuvuodesta odotettua nopeampaa ja verotulojen kasvu ennakoitua vaimeampaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan menoja ovat kasvattaneet erityisesti sote-menot, kun taas kuntien tuloverokertymä on jäämässä kuluvana vuonna noin 900 miljoonaa euroa alhaisemmaksi kuin keväällä arvioitiin. Verotulojen kertymää ovat osaltaan heikentäneet verotuksen järjestelmämuutokset, jotka vaikuttavat verojen kertymisrytmiin.

Tilanteen nopeaa heikkenemistä kuvaa hyvin muutaman kuukauden aikana tapahtunut muutos: hallitusohjelman pohjana viime keväänä olleessa ennusteessa arvioitiin, että paikallishallinnon alijäämä olisi 0,7 prosenttia vuonna 2023, mutta JTS:n yhteydessä päivitetyn ennusteen mukaan paikallishallinnon alijäämä on 3,1 mrd. euroa eli 1,2 prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon vuonna 2023.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Kuten edellä on todettu, hallitus on sitoutunut siihen, että normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023. Hallitus on asettanut julkiselle taloudelle ja sen alasektoreille rahoitusasematavoitteet kansantalouden tilinpidon käsittein. Tämän mukaisesti paikallishallinnon rahoitusaseman tulee olla vuonna 2023 korkeintaan puoli prosenttia alijäämäinen suhteessa kokonaistuotantoon. Tämän rahoitusasematavoitteen saavuttamisen ennustetaan edellyttävän paikallishallinnon sopeutusta noin 1,8 mrd. eurolla vuoden 2023 tasolla.

Rahoitusasematavoitteen saavuttamisen tukemiseksi hallitus asettaa kuntatalouden sitovan euro-määräisen menorajoitteen, jolla rajoitetaan valtion toimenpiteistä kuntatalouden toimintamenoihin aiheutuvaa painetta. Hallitus on päättänyt, että sen toimenpiteiden nettovaikutus on vuonna 2023 kuntatalouden toimintamenoja korkeintaan 520 milj. euroa lisäävä verrattuna kevään tekniiseen kehykseen.

Hallituksen toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen on kuitenkin likimain neutraali, sillä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain mukaan valtionosuus uuteen tai laajenevaan tehtävään on 100 prosenttia. Näin myös valtionavut kasvavat ja kompensoivat hallituksen toimien aiheuttamaa menojen lisäystä.

Valiokunta toteaa, että kuntatalouden sopeutustarve on joka tapauksessa erittäin suuri. Kuntien laajan itsehallinnon kautta kuntien omilla toimenpiteillä on kuitenkin keskeinen rooli kuntatalouden tasapainottamisessa, ja kunnilla on oltava valmiutta mm. rakenteellisiin uudistuksiin, jotka parantavat talouden kestävyttä pitkällä aikavälillä.

Valiokunta painottaa, että kuntien tehtävistä säädettyä on myös huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan. Tällöin on tärkeää arvioida rahoitusperiaatteen toteutumista myös yksittäisten kuntien tilanteen kannalta eikä vain koko kuntasektorin tasolla. Lisäksi on tärkeää, että uusien ja laajenevien tehtävien kustannusvaikutuksia ja niiden realistisuutta seurataan, sillä esim. ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat voivat nostaa kustannuksia. Valtion on myös omilla toimenpiteillään luotava edellytykset sille, että kuntasektori saavuttaa rahoitusasematavoitteen ja julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023.

Valtion velat ja vastuut

Valtion velka, rahoitusvarallisuus ja taseen ulkopuoliset vastuut ovat julkisen taloudensuunnitelman ja valtiovarainministeriön julkaiseman riskikatsauksen mukaan viimeisen vuosikymmenen aikana kasvaneet merkittävästi. Suomen julkisen talouden ja valtion talouden takausten suhde kokonaistuotantoon oli EU-maiden korkein vuonna 2017. Tämä korostaa valtion taloudellisten vastuiden huolellisen hallinnon sekä riittävän riskinhallinnan ja seurannan tärkeyttä etenkin tilanteessa, jossa valtiontalous on alijäämäinen.

Valiokunta toteaa, että velkaantumisen ja epäsuorien vastuiden kasvun myötä valtion liikkumavara ja kyky kohdata negatiivisia sokkeja on viime vuosina heikentynyt. Julkisen talouden vahvistamista tulisi siten tästäkin syystä jatkaa, jotta mahdollisten häiriöiden sattuessa finanssipoliittikkaa ei tarvitsisi tarpeettomasti kiristää valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi ja luottokelpoisuuden säilyttämiseksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Valiokunta nostaa esiin myös kotitalouksien velkaantumisen kasvun. Kasvava velkaantuneisuus on viime aikoina herättänyt huolta viranomaisten keskuudessa, ja muun muassa Euroopan järjestelmäriskikomitea (ESRB) ja IMF ovat varoittaneet Suomea asiasta. Kuluttajien luottamukseen perustuva yksityisen kulutuksen kasvu on hyvin herkkä negatiivisille uutisille, joten kotitalouksien kasvava velkaantuneisuus muodostaa riskin myös talouskehitykselle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 2/2019 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp

Helsingissä 22.11.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Tarja Filatov sd
jäsen Sanni Grahn-Laasonen kok
jäsen Timo Heinonen kok (osittain)
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Heli Järvinen vihr
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Elina Lepomäki kok
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Sami Savio ps
jäsen Iris Suomela vihr
jäsen Pia Viitanen sd
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Eveliina Heinäluoma sd
varajäsen Kalle Jokinen kok (osittain)
varajäsen Toimi Kankaanniemi ps
varajäsen Antero Laukkanen kd (osittain)
varajäsen Juha Pylväs kesk
varajäsen Janne Sankelo kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko
valiokuntaneuvos Mari Nuutila

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

VASTALAUSE 1 /ps

Perustelut

Perussuomalaiset pitää hallituksen asettamia tavoitteita sekä keinoja epärealistisina ja pitkälti haitallisina Suomen talouskasvua ja julkisen talouden kestävyyttä ajatellen.

Pitkien välimatkojen maana ja syrjäisen sijaintinsa takia Suomella ei ole edellytyksiä olla ilmastasioissa ideologinen edelläkävijä ja aiheuttaa lisäkustannuksia meri-, maa- ja ilmailuliikenteelle. Liikenteen välttämättömyyden takia sen raskaampi verottaminen entisestään heikentää Suomen kilpailukykyä.

Suomi ei euromaana pysty hyödyntämään kansallisen rahapolitiikan mahdollisuuksia, joten merkittävät keinot vaikuttaa Suomen talousnäkyymiin löytyvät finanssipolitiikan ja työmarkkinoiden puolelta. Matala korkotaso ja yritysten korkea arvostustaso mahdollistavat vielä tällä hetkellä ylisuurten menojen ja kunnianhimoisten poliittisten hankkeiden rahoittamista velanotolla ja valtion yritysomistusta myymällä.

Perussuomalaisten mielestä kustannuskilpailukyvyistä huolehtiminen ja julkisen sektorin menojen kohtuullistaminen sekä parempi suuntaaminen kotimaista kokonaiskysyntää ja kansainvälistä kilpailukykyä vaalien on ainoa tie talouden kestävästä kehitystä tavoiteltaessa.

Edullisen ja toimitusvarman energian, liikenteen, työvoiman ja nopeiden viranomaispalveluiden ja -päätösten turvaaminen on tärkeää. Ulkomainen yritys ei investoi Suomeen edes imagosyistä sen takia, että hallitus on julistanut olevansa kokoaan suurempi. Kotimainen yritys saattaa jopa päättää olla investoimatta maahan, joka julistautuu edelläkävijäksi omaan jalkaan ampumisessa.

1 Talouskasvu hidastumassa, todennäköisesti pitkäksi aikaa

Suomen talouden nähdään olevan lähellä potentiaaliaan, mm. madaltuneen työttömyyden johdosta. Hidastuva kasvu olisi tosiasia riippumatta kansainvälisestä taloussuhdanteesta, joka sekin on osoittanut merkkejä merkittävästä hidastumisesta. Vientisektorin näkymien heiketessä ja yritysten suhdannebarometrien kertoessa nollakasvunäkymistä vähäininkin talouskasvumme lepää pääasiassa kotimaisen kysynnän varassa.

Koska kotitalouksien velkaantuneisuus on jo valmiiksi korkealla, kotimaista kysyntää ei ole mahdollista lisätä kuin työmarkkinauudistuksilla, velkaantumalla tai osaavalla työperäisellä maahanmuutolla, jota on vaikea saada, ja ei-työperäisellä maahanmuutolla, joka on kuitenkin budjettivaihtokutsilta negatiivista.

2 Finanssipolitiikan mitoitus löysää

Hallituksen finanssipolitiikkaa voidaan moittia löysäksi. Hallituksen tapa kutsua finanssipolitiikkaa etukäteen elvyttäväksi on asiantuntijalausuntojenkin mukaan ongelmallinen lähestymistapa.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

Mikäli taloutemme on lähellä potentiaaliaan ja kasvunäkymät pysyvät alhaisina, hallitus elvyttää tilanteessa, jossa olisi tärkeämpää pyrkiä tasapainottamaan tulot ja menot.

Hallitus on todennäköisesti oikeassa siinä, että edessä ovat huonommat ajat, mutta elvyttävän finanssipolitiikan ongelmana on, että yritykset ja kansalaiset saattavat pitää elvytyspolitiikkaa väliaikaisena, jolloin tuleviin leikkauksiin ja veronkorotuksiin varaudutaan, ja investoinnit ja kulutus eivät kasva. Ennenaikainen elvytys, joka on suunnattu kulutukseen eikä korkeamman tuottavuuden tavoitteluun esimerkiksi infrastruktuuri-investointien kautta, ei ole kestäväällä pohjalla ja samalla heikentää Suomen edellytyksiä vastata suhdannenäkymien tai trenditalouskasvun mahdolliseen lisäheikkenemiseen.

3 Ympäristöpolitiikka yliverottaa kilpailukykyimme pois ja johtaa hiilivuotoon

Epärealistinen hiilineutraaliustavoite jää ilman mittavia keinoja kuolleeksi kirjaimiksi, ja mikäli tavoitetta edes puoliksi tosissaan lähdetäisiin ajamaan, negatiiviset talousvaikutukset olisivat huomattavat. Mitään mittausvirhettä ylittäviä vaikutuksia mahdollisilla ilmastotoimilla ei kuitenkaan olisi itse ilmastoon, mutta ne vaarantaisivat Suomen talouskehityksen kestävämmällä tavalla.

Tilanteessa, jossa sekä yritysten että kotitalouksien luottamus talousnäkyymiin on romahtanut historiallisen alhaiseksi, on vaarallista hirttäytyä kiinni tavoitteisiin, joita ei voida saavuttaa, ja keinoihin, jotka lähinnä vain heikentävät kasvun edellytyksiä.

4 Työllisyystavoite haastava, keinot riittämättömät tai julkiselle taloudelle haitalliset

Työllisyystavoitteiden osalta perussuomalaiset epäilee asiantuntijalausuntojen tavoin, että 75 %:n työllisyysasteen saavuttaminen on epärealistista. Sen saavuttaminen edellyttäisi työllisyysasteen nousua lähes 1980-luvun loppupuolen tasolle. Tuolloin vallinnut suljettu talous, idänkauppa, velkakupla ja matalan tuottavuuden työpaikat eivät enää palaa. Heikosti työllistyvät ja aiheuttamiltaan kuluiltaan kalliiksi tulevat humanitaariset maahanmuuttajat eivät helpota työllisyystavoitteen saavuttamista. Matalapalkka-alojen työperäiset maahanmuuttajat nostavat toki ainakin aluksi työllisyysastetta, mutta heidän työllisyysasteensa laskee nopeasti maassaolovuosien myötä, ja sosiaaliturviriippuvuus heikentää fiskaalista kestävyyttä jo ensimmäisestä päivästä alkaen.

Palkkatukien lisääntyvä käyttö ja laajentaminen todennäköisesti johtaa tempputyöllistämiseen, jossa julkisen sektorin menot kasvavat, pysyviä työllisyysvaikutuksia ei juuri synny ja samalla markkinoille syntyy tukiriippuvaisia häirikköyrityksiä, joiden toiminta syrjäyttää aidosti markkinaehtoisia yrityksiä.

Asiantuntijalausunnoissa mainitaan, että hallituksen työllisyystoimet eivät erityisesti kohdistu niihin, joissa olisi suurinta potentiaalia työllistyä nykyistä enemmän: ikääntyneet, lapsensaamisiässä olevat naiset ja nuoret.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp Vastalause 1 /ps

Todennäköisesti ikääntyneiden ja nuorten työllisyyden parantamisessa joudutaan harkitsemaan esimerkiksi työnantajille koituvien työntekijän sairauskulujen sekä vanhemmuudesta aiheutuvi- en kulujen siirtämistä yhteiskunnalle.

Työehtojen tai sosiaaliturvan heikentäminen, irtisanomisen helpottaminen, koeaikojen pidentä- minen ja vastaavat keinot saattavat ehkä olla tehokkaita työllisyyden kohottamiseen, mutta vaika nämä keinot olisivat työllisyyttä parantavia, niillä on myös negatiivisia taloudellisia vaikutuk- sia ja ne ovat poliittisesti vaikeita ja raskaita toteuttaa. Tämän takia tullaankin tarvitsemaan ko- konaisvaltaisempia ja paremmin suunnattuja ohjelmia työllisyysasteen nostamiseksi.

5 Liikenne pitää Suomen hengissä, eikä sitä saa haitata

Liikenne on välttämätöntä kansantaloudelle ja elämällemme. Suomi on kaukana kauppakumppa- neistamme ja meren eristämä. Välimatkat maan sisällä ovat pitkät. Liikenteellä saattaa olla edes- sä isoja muutoksia ilmastopolitiikan seurauksena. Tämä lisää epävarmuutta sekä olemassa ole- vien että tulevien liikenneinfrastruktuuri-investointien osalta. Se myös voimistaa alue- ja toimi- alaeriytymistä.

Pitkien välimatkojen maana ja syrjäisen sijaintinsa takia Suomella ei ole edellytyksiä olla ilmas- toasioissa ideologinen edelläkävijä ja aiheuttaa lisäkustannuksia meri-, maa- ja ilmailuliikenteel- le. Liikenteen välttämättömyyden takia sen raskaampi verottaminen entisestään heikentää Suo- men kansainvälistä kilpailukykyä ja heikentää kotimaista taloudellista toimeliaisuutta.

6 Kuntien taloudellinen tilanne heikko jo valmiiksi

Suomen kuntatalous on kriisiytymässä heikon talouskasvun, lisääntyneiden velvoitteiden, raken- nemuutoksen, ikääntymisen ja alueellisen eriytymisen seurauksena. Edessä tulee olemaan vel- kaantumista, verojen kiristyksiä tai leikkauksia- ja todennäköisesti kaikkia kolmea. Näillä kaikil- la tulee olemaan negatiivista kierrettä vahvistava vaikutus, ja olisi perusteltua alkaa miettiä, mi- ten Suomen nykyistä kuntajärjestelmää tulisi kehittää.

Kunnille ollaan säilyttämässä uusia ja kalliita tehtäviä, joista erityisesti mainittakoon varhaiskas- vatuksen ja oppivelvollisuuden lisääminen, hoitotakuut ja henkilöstömitoitukset. Kuntaliiton va- ratoimitusjohtaja Timo Reina kirjoitti äskettäin, että kuntaveroprosentin nousupaine vuoteen 2023 mennessä on keskimäärin 2,2 prosenttiyksikköä. Kuntien ja kuntayhtymien velka on kasva- massa nykyisestä 20 miljardista eurosta puolella, 30 miljardiin, seuraavan vuosikymmenen aika- na.

7 Valtion vastuut paisuvat, EU:n kautta tulevat riskit kasvavat

Valtion vastuut ovat huomattavat ja kasvussa. Eläkejärjestelmämme on vain osittain rahastoiva, mikä luo jännitteitä sukupolvien välille. Eläkejärjestelmällä on runsaasti suoria ja epäsuoria kyt- köksiä julkisen talouden kestävyYTEEN.

Eläke- ja kuntajärjestelmän ohella valtiomme on sekä jo olemassa olevilla että implisiittisillä si- toumuksilla vastuussa euromaiden valtioiden ja jopa euromaiden yritysten ja pankkien veloista.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

Pankkiunionin syventäminen ja kiirehtiminen on nyt akuutein ongelma, mutta myös jatkuvasti suunnitteilla oleva euroalueen yhteinen budjetti on huolenaihe.

Pian päätettävä euroalueen yhteinen rakenneuudistusten lainoitusjärjestelmä on kooltaan pieni, mutta kaltevan pinnan periaatteella on tunnistettava riski, että kriisiytyvässä tilanteessa olemassa olevan järjestelmän kokoa kasvatetaan. Myös EU:n budjettineuvotteluiden seurauksena Suomen brutto- ja nettomaksuosuudet ovat kasvamassa pysyvästi vuosiksi eteenpäin.

Euroopan keskuspankin arvopaperiosto-ohjelmasta kukaan ei oikein tiedä, miten lopulta tulee käymään. Suomen valtio välttyy merkittävilta vastuilta vain, jos euroalue pysyy kasassa, mutta samanaikaisesti euroalueen kasassa pysyminen edellyttää Suomen valtion vastuiden merkittävää kasvattamista. JTS ei kiinnitä euroalueen kehittämiseen juuri minkäänlaista huomiota, vaikka sillä on keskeinen merkitys taloutemme ja valtion vastuiden tulevalle kehitykselle.

Hallitus suunnittelee mittavia korotuksia vientiluotto- ja -takuujärjestelmään. Korotuksien myötä maksimi kasvaisi puolella, 33 miljardin euron tuntumaan, mikä olisi toimiala- ja maariskien keskittymisen takia julkisen sektorin riskejä merkittävästi kasvattava tekijä, kuten valtiovarainministeriön lausunnosta voi päätellä.

8 Väestökehitys ja maahanmuutto huolestuttavat

Väestön vanheneminen heikentää sekä huoltosuhdetta (työikäisten määrä suhteessa ei-työikäisiin) että taloudellista huoltosuhdetta (työlliset suhteessa ei-työllisiin). Syntyvyyden romahtamisen seuraukset ovat vakavia ja kauaskantoisia. Siksi hallituksen on lisättävä panostuksia lapsiperheiden sosiaalisen ja taloudellisen aseman parantamiseen.

Maahanmuutto- ja elinkeinopolitiikassa kiinnitetään aivan liian vähän huomiota tekijöihin, joilla Suomeen suuntautuvaa sosiaaliturkiriippumatonta paluumuuttoa ja ulkomaalaisten taloudellisilta kokonaisvaikutuksiltaan positiivista työperäistä maahanmuuttoa ulkomailta olisi mahdollista lisätä.

On ilmeinen riski, että humanitaarisen maahanmuuton (turvapaikanhakijat, kiintiöpakolaiset, perheen yhdistämiset) lisäämistä perustellaan huoltosuhteella, vaikka se todellisuudessa heikentää taloudellista huoltosuhdetta. Maahanmuuttopolitiikan vaikutukset ovat luonteeltaan pitkäaikaisia ja jopa pysyviä, joten huomion kiinnittäminen asiaan on äärimmäisen tärkeää.

Hallituksen tulisi kiinnittää nykyistä paljon suurempaa huomiota keinoihin, joilla Suomeen saataisiin työperäisiä paluumuuttajia sekä aidosti työperäisiä maahanmuuttajia EU-alueelta ja EU:n ulkopuolelta. Tämä on Suomen talouden potentiaalinen kehittäminen yksi eniten rajaavia tekijöitä.

9 Rakennemuutokset ja alueelliset eriytymiset

Toimialamuutos jatkuu, mikä aiheuttaa sekä väestöllistä että alueellista eriytymistä. Suurten kaupunkien ulkopuolella tämä näkyy asuntojen hintojen, elinkustannusten, palveluiden saatavuuden heikentymisenä, mikä synnyttää negatiivisen kierteen. Jotkut toimialat, kuten maatalous, ovat pysyvissä vaikeuksissa.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

Haja-asutusalueilla on työllisyyden ja elinkeinoelämän kaupunkeja suurempi riippuvuus muutamista isoista työnantajista, mikä kasvattaa yritys- ja toimialariskien merkitystä haja-asutusalueilla ja ruokkii siten kyseisten alueiden epäkiinnostavuutta elinkeinoelämän ja kotitalouksien näkökulmasta.

Kyse on pitkän aikavälin trendeistä, joille on vaikeaa tehdä muuta kuin pehmentää niiden vaikutuksia. Tämä johtaa myös ylisukupolviseen alueelliseen eriytymiseen, kun haja-asutusalueiden asuntovarallisuus ei kerrytä tai edes säilytä arvoaan, kun taas suurten kaupunkien asuntovarallisuuden arvo on jatkanut tasaista nousuaan.

10 EU-politiikka uhkaa maataloutta ja maaseutua

Euroopan unionin rahoituskehysneuvottelut ovat käynnissä. Pohjana oleva komission esitys merkitsee Suomelle erityisesti maatalouden ja maaseudun kehittämisen osalta suuria leikkauksia. Rinteen hallituksen kehysesityksessä näitä ei ole otettu huomioon kansallisen tuen osuuden vastaavana kasvattamisena.

Maatalouden kannattavuus on erittäin heikko. Tänä vuonna se heikkenee edelleen parin hieman kohtuullisemman vuoden jälkeen.

EU:ssa käydään myös yhteisen maatalouspolitiikan uudistamisneuvotteluja. Suomen tavoitteena tulee olla viljelijöitä ahdistavien säädösten vähentäminen, mutta toisin uhkaa jälleen käydä.

Rinteen hallituksen maatalous- ja maaseutupolitiikka uhkaa Suomen elintarvikeomavaraisuutta, viljelijöiden toimeentuloa ja maaseudun autioitumisen kiihtymistä. Perussuomalaiset vaativat hallitusta puolustamaan Suomen etuja EU-neuvotteluissa ja turvaamaan elintarviketuotanto sa-
toinetuhansine työpaikkoineen sekä koko maan asumiskelpoisena pitäminen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että kaudella 2020—2023 tavoitteiksi asetetaan se, että työllisyysaste nousee 75 %:iin, valtion velka ei kasva eikä kokonaisveroaste nouse ja että eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmiä uudistetaan niin, että huono-osaisuus ja syrjäytyminen poistuu ja Suomi nousee digitalisaation, turvallisuuden sekä sosiaalisen ja sivistyksellisen tason kärkimaaksi maailmassa.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkistaa talous-, työllisyys- ja veropoliittista linjaansa realistiselle pohjalle ottaen huomioon mm. kansainvälisen kehityksen ja panostaa yritysten toimintaedellytysten parantamiseen ja ostovoiman kasvuun oikeudenmukaisella tavalla.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa huolella valtion velka- ja takausvastuiden kehitystä ja toimii veronmaksajien riskien pienentämiseksi.
4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei enää kasvata Suomen EU-tason tai euromaiden välisiä taloudellisia vastuita sekä pyrkii systemaattisesti pienentämään jo syntyneitä mittavia vastuita ja niistä aiheutuvia riskejä.
5. Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkistaa ilmastopolitiikkansa realistiseksi ja toimii kansainvälisesti "saastuttaja maksaa"-periaatteen pohjalta kiirehtimällä EU-tason ilmastotullien suunnittelua ja käyttöönottoa.
6. Eduskunta edellyttää, että hallitus toimii siten, että ilmastopolitiikan laskua ei säilytetä asumisen, autoilun tai ruuan kustannuksiin eikä pienituloisten ja maaseudun asukkaiden rasitteeksi.
7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tehokkaisiin toimenpiteisiin työmarkkinoiden kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi ja suomalaisen työvoiman työllistämiseksi suomalaisiin työpaikkoihin.
8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ajaa tinkimättä Suomen etua Euroopan unionin rahoituskehysneuvotteluissa nettomaksusuosiuutemme kohtuullistamiseksi vähentämällä byrokratiaa ja pienentämällä koheesiomaille myönnettäviä tukia.
9. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle selonteon Hornetien suorituskykyä vastaavan HX-hävittäjähankinnan rahoituksesta.
10. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa maatalouden ja muun alkutuotannon kannattavuutta ja viljelijöiden tulotasoa ja turvaa kotimaisen elintarviketalouden omavaraisuuden ja kansallisen huoltovarmuuden mm. torjumalla Suomeen kohdistuvat tukileikkaukset EU:n CAP- ja rahoitusratkaisussa.
11. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin kuntatalouden pahe-nevan kriisin ratkaisemiseksi ja kunnallisten palvelujen ja työpaikkojen turvaamiseksi.
12. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin suomalaisten perheiden hyvinvoinnin ja tulevaisuudenuskon vahvistamiseksi ja syntyvyyden saamiseksi kasvuun. Vauva- ja perhemyönteisyyttä on lisättävä ja keskityttävä erityisesti ennaltaehkäisevien palvelujen tarjoamiseen vauvaperhevaiheesta alkaen. Lainsäädännön valmisteluun ja budjetointiin tulee sisällyttää taloudellisten vaikutusten arvioinnin lisäksi perhe- ja lapsivaikutusten arviointi.
13. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa taloudelliset ja toiminnalliset panokset tasapuolisesti eri osiin maata ja toimii siten, että koko maa pysyy asumiskelpoisena.
14. Eduskunta edellyttää, että hallitus tehostaa laaja-alaista arktista yhteistyötä Suomen etujen mukaisesti.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus tehostaa toimenpiteitä laittomasti maassa olevien palauttamiseksi ja turvapaikanhakijoita houkuttelevien vetovoimatekijöiden poistamiseksi.
16. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa kehitysyhteistyön uudistamisen asteittain kansalaisten ja järjestöjen vapaaehtoisuuteen perustuvan kohdennusmallin pohjalta.
17. Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää panostuksia koulutukseen, tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin sekä aineettomiin investointeihin maan eri osat huomioon ottaen.
18. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa parlamentaarisen liikenneverkkojärjestelmän linjausten mukaisen korjausvelan poistamistavoitteen riittävillä määrärahoilla ja uusilla rahoitusmuotoilla kehittämällä.
19. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa metsien hakkuumahdollisuudet kotimaisen teollisuuden kasvavia tarpeita vastaavasti.
20. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa asuntotuotannon korkean tason ja samalla poistaa asuntoyhtiölainoihin liittyvät verotukselliset ja muut epäkohdat ja riskit.
21. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisesti sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen tavoitteina köyhyyden ja syrjäytyneisyyden poistaminen, ihmisten oman aktiivisuuden ja työllistymisen lisääminen sekä kustannusten alentaminen.
22. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa viipymättä vanhusten hyvän hoidon toteuttamalla 0,7 hoitajamitoituksen, hoitoyksiköiden tehokkaan valvonnan ja riittävät seuraamukset laiminlyönneistä.
23. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa sisäistä turvallisuutta ja palveluja koko maassa lisäämällä poliisikoulutusta, parantamalla työoloja ja perustamalla lisää poliisin virkoja.
24. Eduskunta edellyttää, että hallitus saattaa eläkkeen saajat verotuksessa tasavertaiseen asemaan muiden tulonsaajaryhmien kanssa ja turvaa eläkkeiden ostovoiman vakaan kasvun sekä toteuttaa ns. Vappusatasen ja taitetun indeksin korjaamisen.
25. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen perustuslain vaatimukset täyttäen siten, että palvelujen saatavuus, hyvä laatu ja saavutettavuus turvataan kaikissa osissa maata ja siten, että yksityiset toimijat täydentävät palveluja, joiden järjestämisestä ja rahoituksesta julkinen sektori vastaa.
26. Eduskunta edellyttää, että hallitus tehostaa eläinsuojelua ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä.
27. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa oikeusvaltiokehitystä sekä edistää sananvapauden toteutumista ja suoraa demokratiaa.

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 1 /ps

28. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu oppivelvollisuuden jatkamisesta ja panostaa varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen ja turvaamiseen sekä peruskoulun oppimistulosten parantamiseen mm. ryhmäkokoja pienentämällä, tukiovetusta lisäämällä ja koulukiussaamisen kitkemällä.

29. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin julkisten tilojen sisäilmaongelmien ja niistä aiheutuvien vakavien terveysongelmien poistamiseksi.

30. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin asumiskustannusten alentamiseksi mm. sähkön siirtohintoja alentamalla, kaavoitusta ja rakentamismääräyksiä uudistamalla ja asumiseen kohdistuvaa verotusta uudistamalla.

31. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin sanan-, mielipiteen- ja uskonnonvapauden saattamiseksi Suomessa korkealle länsimaiselle tasolle.

32. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa huomioon ne lausumat ja huomautukset, jotka on esitetty julkisen talouden suunnitelmaa koskevien erikoisvaliokuntien lausuntoihin liitettyjen Perussuomalaisten valiokuntaryhmien eriävissä mielipiteissä.

Helsingissä 22.11.2019

Toimi Kankaanniemi ps
Sami Savio ps
Jari Koskela ps
Vilhelm Junnila ps

**Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 2 /kok**

VASTALAUSE 2 /kok

Perustelut

Hallitukselta puuttuvat työllisyystoimet

Valtiovarainministeriön arvion mukaan talouskasvu hidastuu tämän vuoden 1,5 prosentista 1,0 prosenttiin ensi vuonna. Vaalikauden lopussa vuonna 2023, jolloin julkisen talouden pitäisi olla hallituksen tavoitteen mukaisesti tasapainossa, talous kasvaa 0,7 prosenttia. Hallitus ei saa julkista taloutta koskeville tavoitteilleen vetoapua talouskasvusta, vaan sen on huolehdittava omilla toimenpiteillään talouden tasapainottamisesta. Talouskehitykseen kohdistuvat riskit ja epävarmuus korostavat hallituksen omien toimien merkitystä.

Rinteen hallituksen talouspolitiikan keskeisin tavoite on työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin ja työllisten määrän vahvistuminen vähintään 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä. Ilman tätä julkisen talouden tasapainoa ei saavuteta vuonna 2023.

Julkisen talouden suunnitelman uskottavuus lepää työllisyyskasvun varassa. Suunnitelmasta puuttuvat kuitenkin täysin varsinaiset työllisyystoimet. Toimet ovat suunnitelman mukaan valmistelussa. Jos puolet vaadittavista toimista ei ole valmiina elokuun 2020 budjettiriiheen mennessä, hallitus arvioi aiemmin päätettyjä menolisäyksiä.

Hallituksen toimet laskevat työllisyyttä

Eduskunnan riippumattoman tietopalvelun laskelmien perusteella hallituksen ensi vuoden talousarvion vero- ja sosiaaliturvamuuokset laskevat työllisyyttä 5 000 hengellä. Hallituksen konkreettiset toimet ja kirjatut tavoitteet ovat täydellisessä ristiriidassa keskenään. On perusteltua kysyä, aikooko hallitus edes tosissaan yrittää nostaa työllisyyttä ja pitää kansalaisille antamansa lupaukset.

Kokoomus ei voi seurata hallituksen toimettomuutta hiljaa sivusta. Emme hyväksy sitä, että hallitus synnyttää lisää työttömyyttä, kun sen pitäisi vähentää työttömyyttä. Hallitus ottaa lisää velkaa, kun sen pitäisi vähentää velanottoa.

Kokoomus on vaihtoehtobudjetissaan esittänyt keinot, joilla Suomeen saataisiin eduskunnan tietopalvelun ja muiden asiantuntijoiden laskelmiin pohjautuen yli 60 000 työllistä lisää. Eduskunnan riippumattoman tietopalvelun arvio kattaa uusista työllisistä 26 000.

Kokoomuksen toimenpidelistä osoittaa, ettei Suomessa ole pulaa tepsivistä työllisyyskeinoista, vaan rohkeudesta ja kyvystä toteuttaa niitä. Kunnianhimoista työllisyystavoitetta ei saavuteta ilman kunnianhimoisia keinoja.

Rinteen hallitusohjelmassa on hyvät tavoitteet talouspolitiikalle. Erityisesti keskustan kynnyskysymys oli, että julkinen talous on vaalikauden lopussa tasapainossa. Riittääkö keskustalle pelkkä

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 2 /kok

kirjaus vai edellyttääkö puolue myös toimia hallitukselta? Hallituksen on viimeinkin annettava eduskunnalle selvitys keinoista, joilla työllisyystavoite on saavutettavissa.

Asiantuntijoiden kritiikki on tyrmäävää

Vaikka hallitus ei kuuntelisi kokoomusta, tulisi sen kuunnella sekä kotimaisia että ulkomaisia asiantuntijoita. Rinteen hallituksen talouspolitiikka ei herätä luottamusta EU-komissiossa tai kansainvälisessä valuuttarahastossa IMF:ssä.

Suomi sai 20.11. sapiskaa EU-komissiolta siitä, että julkiset menomme uhkaavat kasvaa ensi vuonna liikaa. Suomi on samassa nuhtelujoukossa Etelä-Euroopan maiden kanssa, jotka ovat vaarassa rikkoo kasvu- ja vakaussopimusta ensi vuonna. Myös IMF:n tuoreen arvion mukaan Suomen talous ei ole tasapainossa vuonna 2023.

Kun edellinen hallitus hillitsi julkisia menoja ja velkaa, on Rinteen hallitus tehnyt täyskäännöksen. "Julkisen talouden kokoa kasvatetaan päätösperäisesti merkittäväällä tavalla ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin", kirjoittaa talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Valtiovarainministeriön tuoreen talouskatsauksen mukaan menot kasvavat tuloja nopeammin ensi kertaa vuoden 2014 jälkeen. Menojen kasvamista vastaavaa tulojen kasvua ei ole olemassa, joten julkistalous heikkenee rakenteellisesti. Hallitus rahoittaa uudet menot käytännössä täysin velkarahalla.

Valittua muutosta ei voi perustella suhdannetilanteella, koska taloutta ennustavien laitosten yksimielinen näkemys on, että Suomen talous ei ole taantumassa eikä sellaista myöskään ennusteta. Kasvun hidastuminen ei ole merkki taantumasta, vaan kasvun normalisoitumisesta trendikasvuksi. Valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen mukaan ns. suhdannekuilu eli todellisen ja potentiaalisen tuotannon erotus on suunnilleen nolla vuonna 2020 ja sen ennustetaan olevan sitä koko tarkastelujakson 2020—2023. "Budjetin linja on reippaasti keventävä, sopii huonosti suhdannetilanteeseen ja rikkoo mahdollisesti budjettisääntöjä", totesi professori Roope Uusitalo talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa. Näkemykseen suhdannetasapainosta yhtyi myös Suomen Pankin asiantuntija talousvaliokunnan kuulemisessa. "Hallituksen finanssipolitiikan linjaa voidaan pitää elvyttävänä. Hallitus ei perustele elvyttävää finanssipolitiikka suhdannetilanteella, eikä käsitys tämän hetkisestä suhdannetilanteesta anna perusteita elvytykselle", lausuu Talouspolitiikan arviointineuvosto.

Miksi hallitus valitsee elvyttävän finanssipolitiikan, vaikka kukaan ei näe sille perusteita? Se heikentää mahdollisuuksia reagoida kysyntää tukevalla politiikalla, jos Suomi oikeasti kohtaa taantumien ensi vuosikymmenellä. Miksi hallitus kastelee nurmikkoa sateella?

Asiantuntijaorganisaatioilta saadut selvitykset ovat yksimielisesti huolestuneita hallituksen valitseman finanssipolitiikan julkista taloutta heikentävästä vaikutuksesta.

"Kokonaisuudessaan talouspolitiikalle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen vaikuttaa sangen epävarmalta. Julkisen talouden suunnitelman perusteella näyttää olevan mahdollista, että Suomi rikkoo Vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevää osaa vuonna 2020. Menosäännön mukaista menojen kasvuvauhtia nopeampi menojen kasvu johtuu sekä etupainotteisesta pysyvien

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 2 /kok

menojen lisäyksestä että kertaluonteisista menoista. Nettovarallisuusasemaa heikentävän julkisten menojen kasvun on tarkoitus osaltaan auttaa työllisyystavoitteen saavuttamisessa. On kuitenkin ongelmallista, että hallituksella ei ole uskottavaa suunnitelmaa julkisen talouden tasapainottamiseksi", lausuu Talouspolitiikan arviointineuvosto.

Siksi menojen lisäys on Suomen kansan hyvinvoinnin kannalta kyseenalainen. Se heikentää julkisen talouden rakenteellista kestävyttä tilanteessa, jossa pohjalla on jo merkittävä kestävyysvaje. Valittu linja johtaa merkittävään säästö- ja leikkaustarpeeseen tulevaisuudessa. Se edustaa samankaltaista vastuutonta suosion kalastelua kuin populistisen presidentti Trumpin Yhdysvalloissa valitsema finanssipolitiikka. Alijäämää kasvatetaan, vaikka talous on täystyöllisyydessä. Myös Suomi on täystyöllisyydessä, jos täystyöllisyydellä tarkoitetaan sitä alinta työttömyyden tasoa, joka Suomen jäykillä työmarkkinarakenteilla on mahdollista saavuttaa. Asiantuntijaorganisaatioiden käsitys Suomen rakenteellisesta työttömyydestä on 7—8 prosentin luokkaa. Suomen ongelmat ovat rakenteellisia, eivät suhdannetilanteesta johtuvia.

Valiokunnan lausunnossa todetaan innovaatiopanostusten riittämättömyys. Hallituksen vastuuton menojenlisäys kohdistuu kuitenkin pääosin tulonsiirtoihin ja tulevaisuuden hyvinvointia lisäävät, innovaatioita ja infrastruktuuria vahvistavat investoinnit jäävät mitättömän vähäisiksi. Kokoomus taas esittää vaihtoehtobudjetissaan yritystukileikkauksia, joilla lisättäisiin pysyviä TKI-panostuksia 140 miljoonalla eurolla. Tämä tukisi tavoitetta nostaa TKI-panostukset neljään prosenttiin BKT:sta.

Menolisäyksiä voisi perustella kokonaiskysynnän lisäämisen tarpeella, jos hallitus samalla lisäisi rakenneuudistuksilla talouden potentiaalia. Tällöin luotaisiin tilaa työllisyyden ja tuotannon kasvulle, jota voitaisiin tukea kokonaiskysyntää kasvattamalla. Työllisyyttä pysyvästi ja merkittäväällä tavalla kasvattavia rakenneuudistuksia ei kuitenkaan ole esitetty.

Rakenneuudistusten puute ei johdu siitä, että niitä koskevaa tietoa ei olisi saatavilla. Suomen Pankin lausunnon mukaan "tutkimustieto viittaa siihen, että työllisyyttä on mahdollista nostaa mm. porrastamalla ansiosidonnaista työttömyysturvaa, poistamalla työttömyysturvan lisäpäivät eli ns. työttömyysputki ja uudistamalla perhevapaajärjestelmä työllisyyttä tukevalla tavalla". Kaikki edellä mainitut toimet sisältyvät myös kokoomuksen vaihtoehtobudjettiin.

Hallituksen linja on vastuuton

Kokoomuksen mielestä julkistaloutta on hoidettava pitkäjänteisesti ja vastuullisesti. Kestävyysvaje merkitsee, että julkistaloutta on jatkuvasti vahvistettava, jotta valtio ja kunnat selviävät ensi vuosikymmenten palvelu- ja tulonsiirtovastuista. Näin toimittiin vuosina 2015—2019.

Hallituksen talouspolitiikka on selvä muutos tähän linjaan, ja se heikentää julkisen talouden tasapainoa tilanteessa, jossa heikkenemiselle ei ole suhdannepoliittisia perusteita ja jossa taloutta vaivaa jo valmiiksi kestävyysvaje eli tulevaisuudessa syntyvistä ikäsidonnaisista menoista ja työikäisen väestön pienenemisestä syntyvä kattamaton vastuu.

**Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 2 /kok**

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus noudattaa oman ohjelmansa tavoitetta julkisen talouden tasapainosta vuonna 2023 ja toimii tavoitteen edellyttämällä tavalla.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus esittelee pikaisesti eduskunnalle toimet, joilla työllisyysaste saadaan nostettua vaalikauden aikana 75 prosenttiin.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo pikaisesti eduskunnalle ensi vuoden budjettia täydentävän esityksen, jolla vältetään EU:n kasvu- ja vakaussopimuksen rikkominen.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa julkisen talouden suunnitelmaa niin, että se sisältää riittävät rahoitukset kaikkiin hallituksen esittämiin palvelumuutoksiin mukaan lukien vanhustenhoidon henkilöstömitoitukseen 250 miljoonaa euroa viimeistään vuodelle 2021.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus osoittaa kaikkiin kunnille tuleviin lisätehtäviin ja uusiin aiempaa laajempiin velvollisuuksiin aina täyden rahoituksen.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että julkisen talouden suunnitelman tulevien vuosien talousarviot tehdään niin, että niissä esitetyt toimet eivät heikennä työllisyyttä vuoden 2020 talousarvioesityksen tavoin, vaan parantavat kokonaisuutena työllisyyttä ja vahvistavat tätä kautta julkista taloutta.*

Helsingissä 22.11.2019

Timo Heinonen kok
Elina Lepomäki kok
Sanni Grahn-Laasonen kok
Markku Eestilä kok
Janne Sankelo kok
Kalle Jokinen kok

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 3 /kd

VASTALAUSE 3 /kd

Perustelut

Suomen talous on kasvanut viime vuosina, ja noususuhdanne on vaikuttanut positiivisesti myös työllisyystilanteeseen. Kuten valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan, Suomen talouskasvu kuitenkin hidastuu selvästi vuonna 2016 alkaneen nousukauden jälkeen. Julkisen talouden suunnitelman pohjana olevan valtiovarainministeriön arvion mukaan bruttokansantuote kasvaa 1,5 prosenttia vuonna 2019 ja 1,0 prosenttia vuonna 2020 ja hidastuu edelleen suunnittelukauden loppua kohden 0,7 prosenttiin vuonna 2023. Näin ollen valtiovarainvaliokunta arvioi, että julkisen talouden alijäämä kasvaa tänä vuonna ja kehityksen ennustetaan jatkuvan koko kehyskauden siten, että alijäämä kasvaa suunnittelukauden aikana noin 3,7 mrd. euroon. Velkasuhteen arvioidaan kääntyvän kasvuun vuodesta 2021 alkaen ja ylittävän 60 prosentin rajan vuonna 2022.

Rinteen hallitus on ohjelmassaan linjannut, että normaalin kansainvälisen talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023 ja julkisen velan suhde BKT:een alenee. Hallitus ei kuitenkaan toimi ohjelmansa mukaisesti, vaan jo ensimmäisessä kehyspäätöksessä on nähtävissä hallituksen talouspolitiikan vaikutukset. Julkinen talous ei tule olemaan tasapainossa, ja julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen tulee kasvamaan. Myös Kansainvälinen valuuttarahasto IMF arvioi, että hallituksen politiikka on kestäättömällä pohjalla. Samoin myös EU:n komissio totesi vastikään, että Suomi uhkaa rikkoa EU:n taloussääntöjä ensi vuoden budjettiesityksellään. Mikäli hallitus aikoo pitää kiinni tavoitteestaan, pitää sen muuttaa talouspolitiikkansa suuntaa.

Tarvitaan toimia, joiden avulla ruokitaan talouskasvua ja kannustetaan yrittäjyyteen. Yritysverotus tulee säilyttää maltillisena, jotta yrittäjät pystyvät ennakoimaan tulevaisuutta. Ilman kannustavaa verotusta meille ei synny uusia investointeja, eikä uusia työpaikkoja. Työllisyyden kasvun esteitä pitää purkaa aktiivisesti. Suomessa on noin 50 000 järjestäytymätöntä yritystä. Nämä pienet ja keskiuuret yritykset ovat juuri niitä, joissa syntyy uusia työpaikkoja. Niitä syntyisi vielä enemmän, jos näillä työpaikoilla voitaisiin sopia nykyistä joustavammin paikallisista työehdoista. Sosiaaliturvan uudistusta on kiirehdittävä. Kristillisdemokraattien esittämä *Kannustava perusturvamalli* ratkaisee monia nykyisen järjestelmän ongelmia: poistaa tuloloukkuja ja kannustaa työn vastaanottamiseen.

Työllisyyden parantamiseksi tarvitaan panostuksia koulutukseen. Oleellista on kehittää koulutusjärjestelmää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa niin, että työvoimapulasta kärsiville aloille ja alueille saadaan lisää työvoimatarpeeseen vastaavia koulutuspaikkoja. Opiskelijoita tulee myös ohjata aktiivisesti valitsemaan aloja, joissa vallitsee työvoimapula. Työvoimapalveluissa tulee huomioida yksilön tilanne ja mahdollisuudet nykyistä paremmin ja ohjata ihmisiä yksilöllisesti räätälöityjen palveluiden avulla työelämään. Kristillisdemokraatit panostaisivat oppisopimus-koulutuksen laajempaan käyttöön. Sen tulisi olla huomattavasti yrittäjyystävällisempi, jolloin se loisi nykyistä enemmän pysyviä työpaikkoja.

Maatalousyrittäjät ovat erityisesti olleet viime vuosina kovilla poikkeavien sääolosuhteiden vuoksi. Maataloustuet tulee säilyttää nykytasollaan ja maatalousyrittäjille tulee tarvittaessa myöntää kriisitukia. Suomella ei ole varaa siihen, että maatalous ajetaan alas. Koko maa tulee säi-

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 3 /kd

lyttää asuttuna. Tämä ei onnistu ilman kestäväää ja maatalousyrittäjien ongelmat huomioivaa maatalouspolitiikkaa.

Tulevan EU-budjetin haasteena on paikata mm. Britannian EU-eron myötä syntyvä rahoitusvaje. Euroopan komission julkaiseman esityksen mukainen leikkaus Suomen maataloustukiin ei ole hyväksyttävä, ja esityksen toteutuminen tulee pyrkiä estämään. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista on maanviljelijöiden elannon turvaaminen. On Suomen etu, että maaseutuohjelmien rahoitus säilyy nykyisellä tasolla. Samalla tulee kehittää kansallisia tukia ja nykyistä tehokkaammin ja nopeammin vastata erilaisiin kriisitilanteisiin. Kertaalleen alas ajettua maataloustuotantoa ei kovin nopeasti saa uudelleen käynnistettyä. Suomen huoltovarmuudesta ja maaseudun elinvoimaisuudesta tulee pitää kiinni.

Väestön ikärakenne ja tulevaisuuden huoltosuhte tulee entisestään heikkenemään, mikäli syntyvyyttä ei saada nousuun. Viime vuosien heikot syntyvyysluvut ovat todella hälyttäviä. Nyt on toimittava paremman ja kannustavamman perhepolitiikan aikaansaamiseksi. Vaikuttavan perhe- ja väestöpolitiikan avulla voidaan poistaa epävarmuustekijöitä, jotka vaikuttavat negatiivisesti syntyvyyteen. Kristillisdemokraatit parantaisivat perhe-etuksia hallitusta enemmän.

Kristillisdemokraatit jakavat valtiovarainvaliokunnan huolen paikallishallinnon alijäämän syvenemisestä. Kuntien menojen kasvu on ollut alkuvuodesta odotettua nopeampaa ja verotulojen kasvu odotettua vaimeampaa. Valiokunnan mietinnön mukaisesti menoja ovat kasvattaneet erityisesti sotemenot, kun taas kuntien tuloverokertymä on jäämässä kuluvana vuonna noin 900 miljoonaa euroa alhaisemmaksi kuin keväällä arvioitiin. Kuntatalouden vahvistamiseksi pitää löytää keinoja. Sote-uudistuksen ja hallituksen maakuntakaavailujen varaan ei voida paljoakaan laskea. Huonosti toteutettu maakunta- ja sote-uudistus voi pahimmillaan johtaa merkittävään julkisten menojen kasvuun, alun perin tavoitellun kustannusten kasvun leikkaamisen sijaan.

Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä kiinnittää erityistä huomiota oikeusministeriön hallinnonalan rahoituksen riittävyyteen. Lakivaliokunta on usean vuoden ajan kiinnittänyt huomiota määrärahojen riittämättömyyteen ja tuonut esille, että tilanne tulee johtamaan kansalaisten oikeusturvan heikkenemiseen. Viimeksi lakivaliokunta painotti lausunnossaan (LaVL 5/2019 vp), että oikeusministeriön hallinnonalan toimijat suorittavat valtion ydintehtäviä ja oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen perusedellytys. Julkisen talouden suunnitelmassa JTS-säästövaatimuksen haittavaikutuksia kompensoidaan ja lievennetään vuosina 2020—2023 oikeusministeriön hallinnonalalle kohdennetuilla lisämäärärahoilla. Tämä on myönteistä, mutta ei vielä riittävä toimi kansalaisten oikeusturvan turvaamiseen. Kristillisdemokraatit yhtyvät lakivaliokunnan kantaan, jossa valiokunta on ollut erittäin huolissaan säästövaatimuksen vaikutuksista oikeusministeriön hallinnonalan toimijoiden toimintakykyyn sekä kansalaisten oikeusturvaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Valiokunnan mietintö VaVM 11/2019 vp
Vastalause 3 /kd

Vastalauseen kannanottoehdotus

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa tosissaan valtiovarainministeriön ja IMF:n varoitukset julkisen talouden kehityksestä ja muuttaa talouspolitiikkansa suuntaa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja tuo mahdollisimman nopeasti uskottavia ja toimivia keinoja uusien työpaikkojen luomiseen ja työllisyysasteen nostamiseen.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin lisätäkseen työmarkkinoiden joustavuutta ja edistääkseen paikallista sopimista.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin talouskasvua hidastavan työvoimapulan vähentämiseksi lisäämällä työvoimapulasta kärsivien alojen koulutuspaikkoja, panostamalla oppisopimuskoulutukseen, parantamalla työvoiman liikkuvuuden edellytyksiä ja lisäämällä yksilökohtaisia työvoimapalveluita.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus pitää kiinni Suomen maatalouden nykyisestä rahoitustasosta neuvotteluissa EU:n budjetista sekä ryhtyy toimenpiteisiin, joilla voidaan turvata maatalousyrittäjien toimintamahdollisuudet kriisitilanteissa.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kuntatalouden vahvistamiseksi.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy laajamittaisiin toimiin lapsiperheiden aseman parantamiseksi ja syntyvyyden kasvun esteiden poistamiseksi.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee kattavat ja uskottavat rahoituslaskelmat ja kustannusarviot maakunta- ja soteuudistuksensa pohjaksi.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kansalaisten oikeusturvan parantamiseksi lisäämällä oikeuslaitoksen rahoitusta pitkäjänteisesti.*

Helsingissä 22.11.2019

Antero Laukkanen kd